

Hårderups posten

N:r 5

April 74

Detta är nog Hårderups mesta idyll
kanske kommer den att försvinna!

HÄRDERUPSPOSTEN är här igen. Bättre sent än aldrig. Jag hoppas att intresset för tidningen inte har minskat på grund av dröjsmålet. Eftersom redaktionen har flyttats till Starrarp, så ska Härderups-posten i fortsättningen även rikta sig till byborna i Starrarp och trakten däromkring. På grund av Starrarps skolas upptagningsområde så utgör ju byarna Härderup, Skumparp, Starrarp och Bjälkhult en slags enhet, vars gräns troligen så småningom kommer att suddas ut, då skolan dessvärre fallit offer för befolkningsminskning och centralisering. Vissa ljuspunkter kan dock för första gången noteras i Härderupsposten. Jag återkommer till detta.

Läs denna tidning och betänk samtidigt vilken vacker och harmonisk tillvaro vi lantbor lever i. FÖR I TÄTORTERNA ÄR DET GLEST MELLAN MÄNNISKORNA, MEN I GLESBYGDEN ÄR DET TÄTT MELLAN MÄNNISKORNA!!

Bertil

Olof Nilsson, Tyringe, som från och med förra numret blev medarbetare i Härderupsposten, fortsätter här med följande minnesanteckningar:

Kortet med stenkrossen och Starrarps kvarndamm i förgrunden är 60 år gammalt. Krossen skulle krossa sten till den väg, som 1914 äntligen efter många års väntan blev av. Den som står där bak krossen med panamahatt är jag som 20-åring. Jag fick bland annat det tunga arbetet att klyva de stenar som var för stora till krossen. Det var svettigt, må ni tro. När jag på kvällen kom hem och talade om vad arbete jag gjort vid krossen och de fick veta att

Jag fått det tyngsta, då tyckte mor, och det med all rätt, att det kunde väl de stora starka karlarna gjort. Men jag tog ju ingen skada. Kanske var det någon som sett att jag kunde se med det samma hur en sten kunde klyvas.

Den som står vid krossen med utsträckt hand och håller i ett verktyg är Ola Månsson.

En historia får jag berätta från de dagarna: Då krossen kommit på plats och alla lämnat arbetsplatsen så var det bara Ola Månsson och min bror, Johan, kvar. Ola fick då för sig att de skulle sätta ångmaskinen i gång. (Det var nog den första självgående ångmaskin som då kom till bygden) Ola och Johan hjälptes åt. Och det måste ha varit spännande minuter att se den gå. Den var ju frikopplad, så det var ju bara svänghjulet, pistong och regulator som var i rörelse. De hade en väldig tur, för när maskinisten dagen efter kom så märkte han att någon varit framme. Och då sade han, att om de kört någon minut längre, så kunde de sprängt ångrören. De tänkte inte på att vattnet förbrukades. Nu gick allt bra!

Ja, som jag sade så byggdes vägen från Otto Svensson om till Bromsbacken år 1914. Allt arbete var ju på sätt och vis frivilligt. Var och en fick satsa en viss summa på fyra. Jag tror det räknades så, eller kanske efter mantal. Det behövdes ju några kontanter för att kunna få stenen krossad.

Det var ett stort steg framåt. Tänk, att annars behöva ta omvägen om Starrarp eller från Otto Svenssons vika av åt höger mot Härderupsboställe. Där den nya vägen nu går fram fanns bara en stig. Och det hände, t.o.m. min mor, att hon blev motad bort då hon gick stigen fram, då hon var på väg till eller från kyrkan.

Det har ju sedan schaktats bort en del från de båda backarna, men annars har den stått sig bra, fast ingen trodde då att det skulle komma så tung lastbilstrafik.

IDYLLEN I HÄRDERUPSHULT

Bilden på tidningens framsida är från Härderupshult och ingen kan väl förneka att platsen är vacker och ger ett lugnt och harmoniskt intryck. Rena drömmen för en stressad storstadsbo.

Vi ska kanske dock inte enbart se till platsens skönhetsvärde. Dess historia är säkerligen fylld av hårt arbete under knappa villkor. De omgivande åkrarna uppodlades, i likhet med Härderupshult i övrigt, under mitten av 1800-talet. Den uppodlade arealen har varit betydligt större än vad den är idag. Bl.a. har ett par åkrar till funnits i skogen strax söder om. Detta syns tydligt än idag. Dessa åkrar är nämligen genomkorsade av ett system av öppna dränerings-

diken.

Gården har tidigare varit torp under Hårderups boställe. Torparen skulle då göra dagverken vid bostället.

I många år bodde en ganska omtalad kvinna i torpet. Ja, inte bara hon, utan även de övriga medlemmarna i torparfamiljen, men hon var mest känd av den. Eftersom hennes man var betydligt äldre och mot slutet sjuklig, så fick hon även sköta utombussysalorna. Men enligt vissa rykten var hon inte så noggrann som hon hade som sängkamrat. Jag frågade Otto Nilsson i Starrarp om han kände till något om denna kvinna. Det påstås att hon hade ett något lössaktigt leverne, sa jag.

Otto: Nä, de tror ja ente. Ente va ja ved Atminstone.

Jag: Men det sägs att hon hade andra karlar ibland.

Otto: Ja, de e klart, om darr kom nån, så va de ju ente nån mening me o si naj!!

Med detta eminenta svar av Otto, kan väl ryktet anses vederlagt och vi kan istället än en gång framhålla hennes flit för att försörja familjen.

Marken ägs numera av Domänverket. Husen ägs av Gösta Persson och han har arrenderat och brukat jorden de senaste trettio åren. När nu kontraktet med Domänverket går ut och Gösta drar sig tillbaka från jordbrukandet för att välförkänt njuta av pensioneringen, uppstår genast frågan: Vad ska ske med marken, som i kanske hundra år brukats med svett och möda, för att försörja familjer under många generationer? Ska skogen, med Domänverkets hjälp, återta vad den förlorade vid nyodlingen på 1800-talet? Eller ska den nuvarande landskapsbilden bibehållas, så att vi även i fortsättningen kan få åtnjuta synen av ett landskap där människans kultur möter den vilda naturen på ett mjukt, snesamt och harmoniskt sätt? Landskapet här borde få stå som symbol för hur människan bör leva och samarbeta med naturen. Ett samarbete, som bygger på förtroende och hänsyn till naturens egna lagar.

Kronojägare Holst, Dalby uppger för Hårderupsposten, att dom eventuellt kommer att plantera en slags buskar, där bladverket ska användas vid tillverkning av begravningskransar. Detta är acceptabelt om buskarna ej blir för höga. Att plantera gran eller lärk innebär döden för landskapsbilden. Och ändå är risken för detta uppenbar. Det bästa vore om en ny arrendator trädde till och höll landskapet öppet, exempelvis med hjälp av betesdjur av något slag. Kronojägare Holst verkade inte helt negativ till detta förslag. Finne det möjligen någon, som skulle vilja arrendera marken och därmed göra en betydelsefull landskapsvårdande insats?

BERTIL

Av Elof Nilsson, Härderup

Mörkret uppfattas säkert väsentligt olika av skilda människor oberoende av social ställning, ålder, kön o.s.v. Men ingen är helt opåverkad. Antag att någon ensam befinner sig till fots genom skogsbevuxen mark under tämligen tät mörker, såpass att ifrågavarande nått och jämt kan vägleda sig och då får höra ett föga identifierbart ljud utan att se något. Nog känns det åtminstone obehagligt, om inte mer eller mindre skrämmande. Ljudet kan ju ha orsakats av t.ex. en nedfallande torr gren, något stört djur eller fågel. I senare fallet blir det ju mindre oväntat, då ju det hörs uppifrån och uppfattas snabbt vad orsaken var. Med undantag för någon folkilsken älg, sådana kan förekomma, är i våra trakter inga farliga, vilda djur.

Nu gå ju ej heller, i vanliga fall, tamdjuren i bete i skogsmarker, som för sådär ett sekel sedan då ofta en koflock hade en opålitlig tjur med och vistades ute även nattetid. Nötkreatur pläga under högsommaren beta tills det skymmer, varefter de lägga sig till ro i närheten av varandra. När det dagats ordentligt stiger samtliga upp och börjar sin försörjning på nytt. Denna lärdom har jag från Sigtunatrakten där en koägare fick, jämte 2 lejda, gå några nätter innan de kunde avslöja en tjuvnjölkerska, som då, sedan hon dragit ur en ko några liter och då de tre manna trädde fram, slängde från sig båda spanarna och gav sig iväg. Till saken hör att hon sedan vid tinget blev dömd till 160 kr i böter. Hon neka förstås att ha tjuvnjölkat förut, för vilket bevis saknades. Detta hände omkring 1925.

Men det skulle ju handla om mörker. För att, om det behöves, vandra tryggare när det är mörkt är det av värde att ha sällskap med en hund, storlek tämligen betydelselös, ävensom att vara försedd med en bastant käpp, som ju även kan användas som känselspröt i förekommande fall. Bra är även en ficklampa, men tillhörande batterier ha kort livslängd och sådana som kan laddas via elkontakt är dyra i inköp och måste laddas om senast efter att ha verkat 1 tim.

De trakter som är i huvudsak uppodlade och ej ha större, sammanhängande skogskomplex och därjämte strödd och mångtalig bebyggelse blir det aldrig riktigt mörkt, åtminstone på förnatten. Utomhusbelysning gör att hela nejden får ledljus såpass att det ej är något besvär att ta sig fram på underhållna vägar. Annat var det ju innan el-ljuset kom. Men där stora ytor skog eller vatten mycket dominera är månfrå nätter, höstliga och mulna mycket mörka ända till svart och då tar människan sig ej fram utan lykta. Ger man sig ut ändå kan en råka illa ut genom att stöta på hinder som tillfälligt kommit till och ej kunnat förutses. Därför bör ingen utan tvingande skäl ge sig ut på äventyrlighet och tro, att det går nog bra. =====

V Å R O C H V Ä N T A N

Våren har många vindar
skurar av regn faller ner.
Det är så nycket som händer
när vårens vaknande sker.

Brunröda knoppar sväller
och brister i grönska ljus
Blekgyllne vårlök växer
och hästhor vid vägkantens grus.

Vildgäss i stora flockar
flyger mot norr till ett bo.
Trädgårdens blommor väntar
och nysädda frön börjar gro.

Allting till levnad växer
Lärkorna sjunger sin sång.
Vårnattens stjärnor bleknar
men solen gör dagen lång.

Våren är alltid väntad
i årets kretsång och lopp.
Första doften av mylla
ger oss ett aningsfyllt hopp.

Astrid J. Svensson

Skunparp

E P T E R L Y S N I N G

Finns det någon som vet något om Klammets eller Klammensällan i Fränninge?
Var detta en offerkälla eller var det en vanlig hälsokälla? Offerades vid
särskild tid, till midsommar eller annan dag under året? Källan finns kvar
idag, men är förvanakad, då ligaren utan vetenskap satt ner ett cementrör i
densamma. Källan kommer att omnämnas i min kommande bok.
Vintertissekällan är också en källa, som finns i Fränninge. Var ligger den?
Även om det finns tradition om den, skriv ner detta är jag tacksam.
I Brorstorp finns en källa, som det finns tradition om, som kallas för Oders-
hällskällan. Jag vill gärna veta lite mera om denna källa.
Ni som vet något om dessa källor, låt höra av er. Jag håller på att röra i
gamla handlingar om källor och dylikt, och det är rätt märkvärdigt, för i he-
la Pärns härad finns endast dessa källor som är omnämnda.
Min adress är: Förf. Gunnar Persson Dala 240 50 Ustraby.

För cirka 50 år sedan var vi tre pojkar, som tyckte, att byn där vi växt upp var tämligen ointressant och därför sökte vi det stora äventyret, nämligen en längre resa. Vi fastnade för Lund, den lärta staden med visa män, domkyrkan och kanske mest Kulturen. En bidragande orsak till detta beslut var min gode vän Oldff. Namnet tyder lite på ryskt påbrå. Han var en berest man, hade varit både i Lund, Malmö och även utomlands, bl.a. i Danmark, där han hade släktingar. Det var mycket intressant, att höra om de otroliga äventyr han upplevt på sina resor.

Vi var kanske inte så modernt klädda. En av oss hade krage med nedvikta hörn och just klädseln och vår ovana vid trottoarer skulle bli vår olycka.

Vi startade med tåg från närmaste samhälle. När man kör bil nu för tiden, kan man ju uppleva fartens tjusning, men det kan ej jämföras med upplevelsen att åka tåg då. Till vår förvåning formligen flög vi fram med en hastighet av ca 60 -70 km i timmen, under ett väldigt stänkande från lokomotivet, som påminde om en gammal häst i uppförbackarna.

Vi hade väntat oss ett värdigt mottagande i Lund, men ack vad vi bedrog oss. Eftersom bilar var rätt sällsynta på den tiden, gick vi mitt på gatan. Detta väckte stadsbornas uppmärksamhet och ett gäng flickor, som vi mötte, fann oss så intressanta, att de ropade: "Hallå bönnar, har ni kommit till stan idag!" Våra förhoppningar att bli uppmärksammade som gäster i stan grusades något, men vi tänkte som så, att flickor har nog lite dålig ondömesförmåga. Men när vi sedan gick in på ett café, för att få något till livs, fick vi en ny chock. Vi träffade några av Lunds Yngre gentleman. Dessa var ute i det föga manliga ärendet, att hämta grädde i en bringare och försökte väl släta över detta, genom att hänfullt påpeka, att en av oss var klädd i ståkrage och liggerosett. Därefter påpekades ytterligare oerhört föraktfullt, att vi drack väl inte kaffe. Mjölk var väl mest lämpligt för oss, eftersom vi var från landet! Kaffe fick vi emellertid och blev serverade av en snäll och vänlig servitris och jag tror nästan, att hon övertygade oss om, att vi utfört en verklig bedrift som rest så långt.

Efter diverse missöden kom vi slutligen till den otroligt vackra och stilrena domkyrkan. Här kände vi oss säkra för alla förföljelser och kunde i lugn och ro få beundra allt som fanns där. Målningar, skulpturer, Jätten Pinn och den mystiska, som vi hört, bottenlösa brunnen. Till sist gick vi till Kulturen med alla dess sevärdheter, som vi beundrade så länge, att vi missade tåget, som vi skulle rest med. Därför måste vi ta sista tåget istället. Detta stannade vid en station 1,5 mil från den vi skulle till och gick ej längre.

Bilar var som sagt sällsynta på den tiden. Därför fanns det ej någon trafikare att få tag på. Men vi träffade en målare, som fastat lite och som var

glad i hågen och otroligt hjälpsam.

Han sa: "Fågar, inte ska ni behöva gå så långt. Jag känner en chaufför, som har en buss. Den ska jag fixa åt er."

Denne chaufför bodde i en vindskupa på stationen, ett högt hus. Den glade milaren kastade sten på vindskupans fönster, utan att kunna väcka uppmärksamhet. Då klättrade han resolut uppför den något vingliga stuprännan, en bragd som hade gjort många fasadklättrare gröna av avund. Över takkanten, sedan balansgång på taket bort till vindskupan, knackade på ett fönster, men fick ett bleklagt nej. Ingen körning kl 12 på natten. Så gick den chansen att komma hem.

Men nu fick vi ett nytt problem. Vår hjälpare skulle ju ner igen och detta var svårt. Froligen var luften tunnare så högt uppe. Detta hade gjort honom lite yr i huvudet, så ett stycke ned för stuprännan släppte han taget, men tack vare att han var lätt och att en av oss var berömd för sin uthållighet, så fångades han i flykten och kom helakinnad ner utan en skram. För oss återstod ej annat än att traska långa järnvägen med oändliga skenrader. Jag tyckte mig höra ett eko i dem av rallarnas bannarslag. Vi kom till en skog med trolsk skyning. Här hade Olóff en gång sett den vita spökhästen från godset, som låg i närheten. Jag väntade nästa att den skulle komma galopperande ut ur skogen, men då började solen att gå upp och det blev ljusare och vi fick ny energi. Takten ökades de sista kilometrarna till stationen, som vi åkt från.

Trötta vandrare, men många upplevelser rikare, kom vi till slut hem på natten, efter en rätt lång cykeltur från stationen.

För en del år sedan bodde här en man, som var en stor beundrare av blommor och buskar, som han odlade i mängder. Han var fullt och fast övertygad om fullmånenas nyttiga inverkan på växtligheten och om det var möjligt skulle allt säas och skötas i ny, annars blev resultatet dåligt. När så ryssarna sköt upp en raket som krachade på månen, blev han väldigt upprörd. Så när vi träffades dagen efter detta hade hänt så han: "Nu har ryssjävoren skjutit bort en bit av månen, för jag såg i går kväll att där var bara hälften igen och den var rent slarvig i kanten, så nu går det åt jätan med mina blommor!" Han var så irriterad av händelsen, att han glömde bort att det även finns halvmåne.

BURMASTIGEN

Burmastigen låter kanske lite orientalistiskt och för dem, som inte vet det, så är det den folkliga benämningen på vägen Starrarp - Östraby. Inte utan anledning, ty den är troligen den sämsta vägsträckan här i trakten. Tyvärr kommer den även i framtiden, att göra skäl för namnet, för Vägverket har inga och helst planer på att rusta upp den.

Däremot håller en annan vägstricka på att rustas upp. (Med AMS-medel) Nämligen Skusparp - Rönås. En väg, som i och för sig inte sammanbinder något speciellt rent geografiskt och där trafikintensiteten snarare varit lägre än på Starrarp - Östrabyvägen och där ytbeläggningen inte varit sämre än på parallellvägen Starrarp - Östraby.

Den kommer att få en s.k. enklare asfaltbeläggning, d.v.s. en oerhört förbättrad standard.

Vad kan då vara anledningen till, att just denna väg rustas upp? Enligt ingenjör Sjunne Björk, Statens Vägverk, så beror det på, att lantbrukare på sträckan har klagat över att det tillåtna axeltrycket på vägen varit så lågt att det försvårat transporter där. Det kan nog vara riktigt, men det intressanta är, att flertalet vägar här i trakten fram till september 75 låg i samma axeltrycksgrupp, vilken benämnes 8-12. Skusparpavägen ska genom denna upprustning upphöjas till 10-16. De andra vägarna i trakten upphöjdes till 10-16, utan någon som helst förbättring. Men vi är alltså åter tillbaka vid frågan: Varför just denna vägstricka? Kan dubbelkurvan vid Sture Perssons och bron lite längre bort ha varit avgörande. Möjligen, men det finns fler smala broar i trakten, exempelvis i Härderupshult och där lär inte komma någon asfaltbeläggning.

Om Skusparpavägen hade fått asfaltbeläggning ända upp till Starrarp, så skulle det även för starrarpsborna innebära en bra väg till centralorten Sjöto. Detta tycks dock inte vara meningen. Vägverket förnekar dessutom att kommunen haft något ord med i beslutet.

Det är flera personer här i trakten, som många gånger klagat hos Vägverket över våra dåliga vägar, men utan att det hänt något positivt. Här har vi dock ett undantag; Skusparpavägen. Finns där någon på den aktuella sträckan som till och med Vägverket lyssnar på??

Vägverket har inga vidare planer för våra vägar. Inga övriga förbättringar är att vänta den närmaste tiden. Ingenjör Björk ansåg dock personligen, att vägen Starrarp - Fränninge ligger bra till ifall några nya satsningar ska göras här i trakten.

TILLÄGG: I rättvisans namn bör påpekas, att en kort tid efter att Härderups-posten var i kontakt med Vägverket och denna artikel skrevs, blev flertalet vägar här i trakten belagda med ett tunt grusytlager, vilket dock inte förleder sig att vända artikelens innehåll till optimism.

SÖNDAGAR MED INTERVALLER

Av Elob Nilsson, Hårderup

1904. En söndageftermiddag i september med hög luft och sol satt jag vid Östra sidan av fjällkrossen vaktande upp mot tjoget kor tillhöriga Abullaberga boställe. I väster avtecknade sig husen på Buus ryd halvannan kilometer bort och liggande några meter högre än högmossens yta. Under mina fötter rann omärkligt sakta dikesvatten från en mossodling i närheten. Som jag satt och såg på vattenytan formades där en fast punkt som liksom iriserades, blänkte en stund och sedan sjönk tvärt, varefter ytan blev lik den omgivande. Var jag vittne till en konkretion av det slag som bidrar till att bilda myrmalm, eller var det försynen som ville visa mig något ovanligt som avbrott i ensamheten? Fisk fanns ej i vattendraget.

1936. Satt jag en eftermiddag som åhörare i Harreds kyrka i P-län och plötsligt greps jag av en förstänning av aldrig förut erfaren styrka. Jag liksom trycktes av något från alla sidor, utan att förstå varifrån det kom. Det var varken andnöd eller något annat lokalt betonat, bara allmänt tryck i sinnet. Det varade hela gudstjänsten och hela den c:a 20 min. långa hemvägen till fots. Därefter försvann känslan omärkligt och jag tänkte ej vidare därpå. På kvällen kom ett telegram att min far dött vid middagstid. Var det något samband med det skeddä?

En söndag i mitten av 40-talet var jag i Flädie k:a. Det var förmiddagstjänst med H.H.N. vilket senare jag ej visste på förhand. Jag var på dagarna sysselsatt med vårskötsel av betor och hade ej bästa kostymen med. När det så blev tid att gästerna skulle gå till altaret, kände jag en så starkt behaglig känsla i kroppen som aldrig förut och som jag ej förstod. Men tanken på den enkla klädseln gjorde att jag satt kvar när några andra, väl 5-6 st. "gingo fram".

Några år senare, samma plats och samma anordning. Då ej någon särskild känsla, men officianten tycktes se uppfordrande på mig när utdelningen skulle börja och jag följde då villigt med fram och ångrade det ej såsom fallet var förstnämnda gången. Vi äro nog omgivna av mera än vi nu kunna se, eller hur?

STOCK-CAR BANA I HÅRDERUP

Trots protester från två grannar och byns ungdomsförening, har Bertil Frank i Hårderup fått tillstånd av Länsstyrelsen att anlägga en stock-car bana på Hårderup 3:4.

ky medarbetare i detta nummer är Doktor Hjalmar Frenzel Landakrona, som fram till femton års ålder bodde med sina föräldrar här i Härderup. Det är nästan femtio år sedan hans kontakt med Härderup blev bruten, men ännu lever minnen från barndomsbygden kvar.

HUR ETT SMÅBRUK UPPKOM I HÄRDERUP UNDER 1870-TALET

Gårdsdrängen Nils Nilsson född 1838 i Tollstorp (Östraby), och anställd å Östraby Boställe, fann där på gården 1867 sin tillkommande hustru, en 18-årig flicka, som hade vården om gårdsbrukarens barn, vilkas moder dött. Efter ingånget giftermål 1866 fick Nilsson sin orlovssedel med goda vitsord. Han hade skaffat sig goda kunskaper såväl teoretiska som praktiska i lantbruk, snickeri, byggnadskonst och husdjurskötsel m. m. De nygifta slog sig först ned på en liten hemmansdel i Rönås, vilken utgjorde unga frans arvalott efter sin fader, som tidigt avlidit. Här byggde Nilsson bostadshus och nödvändiga uthus, snickrade och polerade möbler av på egendomen växande al, som färdiga förvillande liknade mahogni, slöjdade husgeråd och lantbruksredskap för eget behov, skötte det lilla småbruket och anlade en snygg trädgård kring husen.

Emellertid blev väl detta hem för trångt för en verksam man, och efter ett par års vistelse där inköptes 1/25 dels mantal avstyckad mark i Härderups skog Nr 1. Denna jordlott var en liten del av utmarken, som tillhört Härderups gamla by. Jordytan bestod av mager nordostmorängrus med obetydliga inslag av moränlera, vattensjuk och odränerad och ytan täckt av ofantliga mängder större och mindre stenblock. Här växte mest surskog och buskskrår, en och ljung på backarna och endast här och där små dungar av bok och ek.

Första uppgiften blev att samla material till husbygge, timmer från skogen och passande grundstenar samt taga upp lera, forma och saltorka tegel. Under detta arbete och under tiden då bostadshus och ekonomibyggnader uppfördes måste den ensamme nyodlaren dagligen vandra från hemmet i Rönås till nybygget i Härderup fram och åter genom Ödemarken. Samtidigt måste bit för bit av jorden röjas, utdiknas och rensas från sten. Större stenar sprängdes till transporterbara stycken, som tillsammans med mindre stenar gav material till stengårdesgårdar runt hela egendomen. En del sten grävdes ned i diken för vattenavledning från de odlade ytorna och massor av sten lagrades i en stor hög, som småningom blev av ett envåningshus' storlek. För utdikning användes även risknippen, nedlagda för avledning av vattnet, och även en del öppna diken fick hjälpa till att avleda överflödigt vatten från odlingarna till den lilla bäck, som flöt rakt igenom egendomen. Ungefär mitt på egendomen invid den ge-

genomrinnande bäcken byggdes gården.

Detta markköp finansierades med ett hypotekslån i Skånska hypoteksför-
eningen i Lund, troligen taget med 47 års amorteringstid. För dylikt
lån uppgives årliga inbetalningen ha varit 4,75 % av lånesumman (därav
4% i ränta).

Sedan hus uppförts och uppodlad mark nedgav sådd bitvis, flyttade fam-
iljen från Rönås till Härderup. Men ett helt livs strävsamt arbete åt-
erätod för att ge bärning åt en ständigt tillväxande småbrukarfamilj.
Ungefär halva arealen uppodlades till skapligt bärande åker, den sista
åkern så sent som 1907. Övriga delar blev äng, skog och trädgård, vilka
3 delar egentligen bildade en sammanhängande yta utan synbara gränser
övergående i varandra och blev en enda stor park med trädgård runt gå-
rden. I skogen, mest bok, men även ek, ask, lönn, alm och lind samt impl-
anterad vanlig gran, ädelgran och vitgran m.m., löpte ringlande, vård-
ade gångar, mynnande på flera ställen i lind-lövsalar möblerade med
bord och bänkar av sten. Den egentliga trädgården med köksträdgård,
kryddgård, fruktträdgård, bigård och prydnadsväxter och prydnadbuskar
mynnade oförmärkt i skog, äng och i en mindre parkdunge med crocket-
bana, en jordkällare för potatis, ett rum med gungor, stenbänkar och
stenbord, allt under höga, grönskande bokvalv. Fruktträdgården var del-
vis grupperad i ängen tillsammans med flera grupper bärbuskar och bar
flera sorters "gamaldags äpplen", plommon¹ och olika plommonsorter. Fle-
ra sorters äpplen voro ynpade på samma stam, och gråpäron voro ynpade på
ett par rönstammar. Den södra ängen framför boningshuset var vid mid-
sommartid en fager blomsteräng med gnistrande lysmaskar i gräset på
nätterna. Om vårarna översillades denna äng av vatten från den uppdam-
made bäcken, vilket vatten leddes ut i små gravda rännor och reglerades vid
dämet. Detta gav gratis en god slangödning, och ängen gav ett hö av
otrolig täthet och höjd. Alla vallväxter och klöversorter voro insädda
där. Norra ängen sköttes som de Gottländska lövängarna, där buskage och
småträd fingo dra upp gödning ur marken och därmed göda ytlagret, som
gav gott hö. Vid slåttern tuktades här buskarna med lien, och de unga
kvistarna fingo följa med höet till djurfoder.

På gårdsplanen stod ett hasselträd med en meter i stamomkrets. En stor
ek var höljd av murgröna ända upp i toppen. På egendomen växte ungefär
1000 olika arter av träd, buskar, blom bärande växter, ormbunkar och
mossor och lavar.

Här och var i äng och park stodo stensulpturer av på varandra vilande
fantastiskt fornade stenar, som bildade människo- och djurliknande ge-
stalter och grupper. Det var dylika stenar som Strindberg en gång tro-
dde vara utförda av människohand till husegudar eller för något kult-
ändamål i förhistorisk tid.

I parken fanns även en iskällare, vari förvarades is, som togs vinter-

1) Ska stå päron istället för plommon.

tid i bäcken, och användes för kylning av mjölk och smör, som försåldes i Vollsjö. Med hjälp av god gödselvärd under tak och med cementerad urinbrunn samt lite extra konstgöding födde det lilla småbruket en häst, åtta kor, kalvar och svin (inhägnad grisgård bakom uthusen). Spädgrisar såldes i Hörby. Ibland fanns får för ullens skull. Län odlades och "brydestua" med "lintorka" fanns. Om vintrarna arbetades med spinnrock och väv. Endast ett fåtal höns höllos, instängda i hönsgård bakom uthusen; de smutsade ned och balade ned gräs och gröda.

Den idoge småbrukaren anlätades även som murare och byggmästare i trakten. Man byggde i Bjälkhult en villa åt en hemvänd man från Amerika t.ex. Ofta blev han väckt om nätterna och hämtad om dagarna för att hjälpa ortens folk med husdjursjukdomar. Det kunde t.ex. gälla att vända och ta' en kalv eller ta' en efterbörd, då kalvningen krånglade.

Småbrukarens hustru, som med åren fått rik erfarenhet om sjukdom och barnbörd, hjälpte alltid till i grannekapet vid sjukdom och vid förlossningar i traktens familjer innan barnmorskan hann infinna sig. Hon hade givetvis även i allt hjälpt sin make med odling och lantbrukets skötsel. Barnen fingo såfort de kunde, delta i allt förekommande arbete, men de flögo ur boet i samma takt som de komna till.

I stort sett utfördes det skildrade nyodlingsarbetet av familjen ensamt. Sällan behövdes någon daglönare till hjälp. Kanske dock oftare under de första årens svåra och tunga odlingsarbeten. Vid potatisupptagning och höslätter behövdes dock alltid extra hjälp.

1870 - 1912 = 42 Års odlaremöda av ett människopår, som valt det dock fria livet som småbrukare. De hunno även med att kring sitt hem skapa en osedvanligt vacker ram av trädgård, park och ång.

Efter 1912 utarrenderades gården, som efter några år såldes. De nu till åren komna makarna flyttade in i sitt tredje hem, som även detta byggts av dem själva av material från den gamla gården och på en avstyckad ~~fråntomt~~ från den mark de odlat och brukat.

Hybyggarpåret fingo 10 barn, 5 gossar och 5 flickor. En gosse dog som späd. Alla övriga fostrades i Härderups-hemmet till och med konfirmationsåldern, 14 år. Därefter gingo alla ut i världen och försörjde sig själva. De kommo att bo och verka på spridda ställen i landet från Kiruna till Yetad, i Danmark och i USA, där deras efterkommande var på sin ort bildat nya familjer. Alla barnen äro nu liksom föräldrarnas döda utom en son, Den yngate.

CARL RUNDORNF.d. härderupsbo framför genom Härderupsposten en hjärtlig hälsning till alla gamla bekanta i byn. Han trivs inte alls i Östraby, utan trivs mycket bättre i Härderupshult. Han minns dem glada dagarna då han trivs mjölken med hästskjuts till Fränninge mejeri. När han blev sugen på kaffejök körde han in på något ställe och så att han hade för lite luft i vagnhjulet och behövde låna en pump. Han räknade då med att kaffet sattes på under tiden han pumpade. Beräkningen slog alltid in.

Han minns också med stor saknad vår vackra natur och då speciellt sockhultet förstås.

Julagillena är de allra gladaste minnena, för som han säger med saknad i rösten: "Vi hadde ju roled, ja menar."

U T V E C K L I N G E N

Under denna rubrik anförde jag i förra numret av Härderupsposten en dyster syn på Härderups framtid, vad gäller befolkningsutvecklingen. Det är nu två år sedan och under tiden har det hänt flera intressanta och synnerligen glädjande saker. Diskussionen i samhället om stad kontra landsbygd, såsom boendemiljö har tagit fart. Diskussionen har naturligtvis lett till att en mängd människor har flyttat från staden till landet. Även Härderup och byarna omkring har fått del av denna nya utveckling. Vi hälsar den med glädje.

Härderupsposten har besökt några av dessa nya bybor.

Eva och Lasse med barnen Peter och Pia flyttade från Malmö till Starrarp förra året. I familjen ingår också hundarna Zita och Ruff.

Vissa delar av Malmö har utvecklats till obeboeliga miljöer, anser Eva och Lasse. De flesta stadsbor har en mer eller mindre uttalad dröm att få flytta ut på landet. Bort från buller, avgaser och framför allt stressen, säger de vidare.

Här i Starrarp har dom hittat en lugn och harmonisk tillvaro, inte minst för barnen.

Samhällets service brukar vara dålig på landet, men här ger oss Eva ett motsvarande exempel: I Malmö kan i bästa fall en sexåring få en plats i lekskolan, medan i Vollsjö kan alla barn från fem år beredas plats. Peter är just i lekskoleåldern. Det är dock ont om lekkanrater hemma i Starrarp och därför efterlyser Eva och Lasse lekkanrater till Peter och Pia. Jag upprepar: Lekkanrater sökes till Peter och Pia i Starrarp!

Måra gånger lämnar vi Starrarp och åker till Sniberup. Där har de förra lundaborne Barbro och Göran funnit sin rätta tillvaro. Så här skriver och berättar Barbro för Härderupspostens läsare:

VARFÖR LÄNDET NÄR DET PINNS EN SPAD?

Tanken och drömmen om ett litet hus på landet hade alltid funnits hos oss. Så hände det sig en sensommardag förra året, när vi i glada vänner lag hade

varit ute och dinerat på Ringöjå värdehus, att vi kom genom Sniberup och fick se en skylt vid ett litet hus, där det stod "Till salu". Huset verkade ha allt av "det", som vi ville ett hus skulle ha. Gammalt och nytt pietetsfullt blandat. Här hade vi hittat drömhuset.

Su gick det som det gick och huset blev vårt. Omställningen från stad till land hade börjat. Många människor frågade naturligtvis, när de fick reda på att vi skulle flytta till landet: "Hur kan ni flytta från civilisationen ut i ödemarken, från alla moderna bekvämligheter till helt omoderna förhållanden". Men det de sade hade ingen som helst inverkan på oss. Vi flyttade hit ut. Antingen är vi konstiga som människor eller också har vi väldigt lätt att anpassa oss i tillvaron. Min personliga åsikt är, att man ska acceptera tillvaron som den är, med både för och nackdelar. Då får man nog störst utbyte av den.

Det betydde så ofantligt mycket för oss att få komma från staden med all dess svagsrök och alla betongghetton. Inte att förglömma är stadsmänniskan, som i de allra flesta fall är labil och neurotisk, först och främst en Ego-människa. Alter existerar inte för den.

Prisstegringarna på allt inne i staden går generellt mycket snabbare än ute på landet. För en helt modern trevrumslägenhet får man i staden betala minst 600 kr i månaden. Det är en halv månadslön. Det är fullkomligt absurt, att man ska lägga så mycket pengar i månaden på en lägenhet, som inte är ens egen och aldrig kommer att bli det. Ute på landet kan man inte helt undkomma prisstegringarna, men det går långsammare och man får en chans att stoppa förloppet en aning med t.ex. någon form av självhushållning. Några höns, en gris etc. Det oersättliga trädgårdslandet inte att förglömma med sin gammaldags kryddträdgård.

Den än så länge klart märkbara nackdelen med landet är inte "landet" som sådant, utan den dåliga väghållningen. Man undrar om vägförvaltningen här i kommunen har gått i ide. Hoppas de vaknar någongång och kommer till insikt med att även vägarna häromkring behöver underhållas.

Denna vinter har ju varit särdeles mild, så än så länge har vi blivit förskönade från att bli inneanödade. Men efter en vinter kommer ju en vår och sommar som "drömmen om sol och lycka".

Tänk att få duka till fest i det gröna.....

Att lysa till fågelsång i gryningen.....

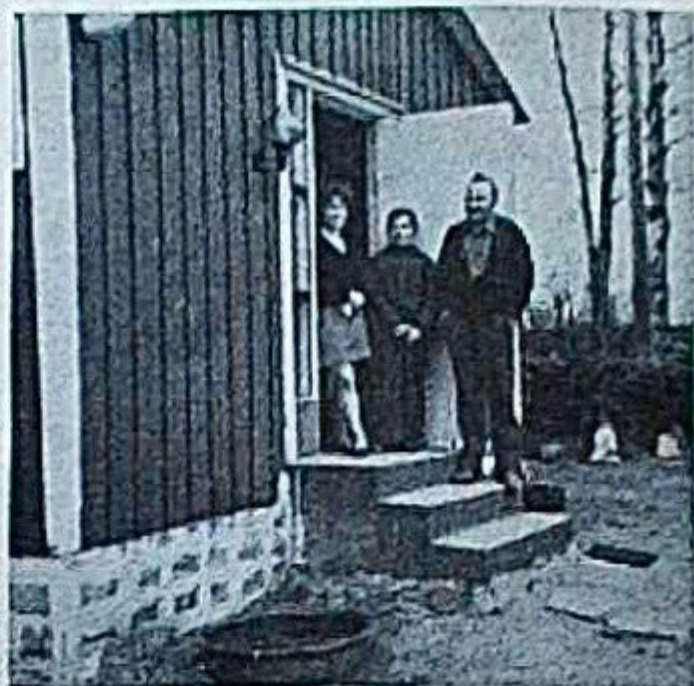
Att njuta av en stilla kvällsbris och inandas alla naturens dofter.....

Får man uppleva allt detta, känner man säkert att man har hamnat på rätt plats i tillvaron. Ingenting i en stad, vilken det än månne vara, går upp mot detta.

Från Sniberup till Härderup. Här besöker vi slutligen Gun och Bengt och deras grabb Arne. Dom har flyttat ut från Malmö till en människovänligare tillvaro i Härderup och så här berättar dom för oss:

*Det började en snöig vårdag 1970, med att vi kom hit för att besöka det som

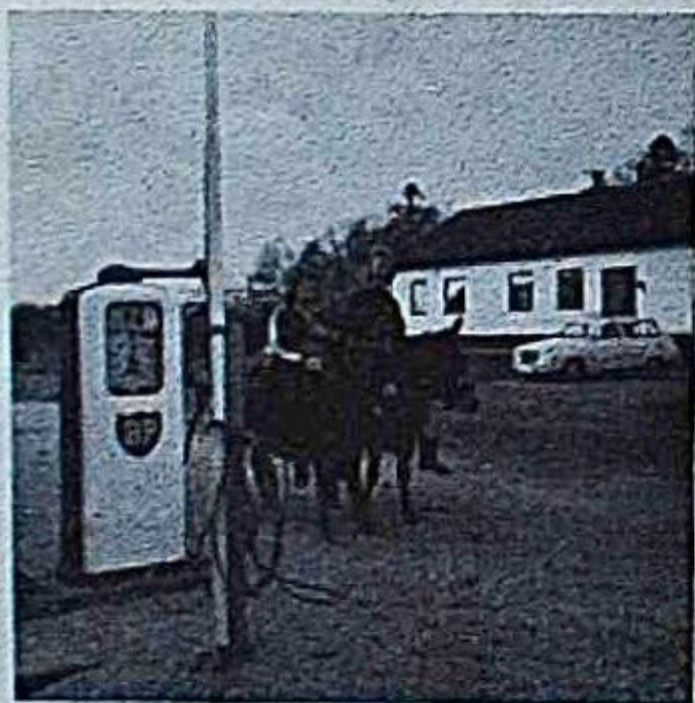
sedan blev vårt sommarnöje. Allteftersom tiden gick, blev det tråkigare och tråkigare att komma in till Malmös asfaltjungel. Tanken började gro på att flytta hit för gott. Så en dag hade vi bestämt oss, tanken blev verklighet, med många frågor som följde. Skulle vi trivas att bo här året om? Tidigare hade vi bara upplevt fritiden här. Hur skulle det gå med arbete, hur skulle det gå för grabben att byta skola? Men alla frågor fick sitt svar. Vi trivs j ä t t e b r a! Arbete ordnade sig och grabben tycker att skolan här är toppen med många bra kamrater. Så nu känner vi oss som riktiga härderupsbor!

Gun, Arne och Bengt utanför sitt nya hem i Härderup.

Härderupsposten önskar alla nya bybor lycka till och hoppas att fler följer ert exempel och flyttar hit.

Minne från bensinransoneringen

Bensinransoneringen i vintras drabbade som synes även våra bygder.

De söta flickorna på Åsneryggarna är Anita Nilsson och Carita Lundh i Starrarp.

Till ett eventuellt kommande nummer av Härderupsposten sökes ännu fler medarbetare. Adressen är Härderupsposten, Bertil Persson Starrarp 7 270 33 Vollsås. Tel. 0416/32062

Jag beklagar prishöjningen på Härderupsposten, men man får ingenting gratis här i världen, framför allt inte papper och trycksvärta.

BERTIL